

گزارشی از آنچه در نشست صد کتاب ماندگار قرن مطرح شد

«مکتب حافظ» از کتاب‌های تراز اول جهان است

عالم‌انه‌ترین آشنایان هستند، به وضوح می‌بینند که کتاب مکتب حافظ او هیچ دست‌کمی از کتاب‌های تراز اول جهانی ندارد.

مکتب حافظ در ادبیات و هویت ملی تاثیر داشته است

حداد عادل در ادامه به ساختار کتاب مکتب حافظ پرداخت و گفت: فهرست کتاب نشان‌دهنده نظم فکری مولف است و در چاپ‌های مختلف، مقدمه‌های مختلفی نوشته شده که به مرور حافظ پژوهی پیش و بعد از انقلاب می‌پردازد. استاد مرتضوی در چهار چاپ این کتاب، سه بار مقدمه نوشتند. چاپ اول در سال ۱۳۴۴ و چاپ سوم در سال ۱۳۷۰ بود و در چاپ چهارم که چند سال قبل از فوت ایشان منتشر شد، مقدمه‌ای ۶۰ صفحه‌ای اضافه کردند که به مرور حافظ پژوهی پرداخته و نشان‌دهنده عمق تفکر و دقت ایشان در این حوزه است.

حداد عادل همچنین به نقش ادبیات در جامعه و تأثیرات آن بر هویت ملی اشاره کرد و گفت: ادبیات به عنوان آینه‌ای از فرهنگ و هویت یک ملت، نقشی اساسی در شکل‌گیری و حفظ این هویت دارد. در این میان، شخصیت‌هایی مانند دکتر مرتضوی به عنوان حافظان و مروجین این ادبیات، نقش بسزایی ایفا می‌کنند.

شعر حافظ، آینه شناخت فرهنگ ایرانی است

نصرا... امامی نیز در ادامه نشست به بررسی مبسوطی از جایگاه این اثر در ادبیات فارسی پرداخت و با تجلیل از مرتضوی به عنوان یکی از پیشگامان حافظ‌شناسی، به اهمیت کتاب مکتب حافظ در معرفی جنبه‌های مختلف فکری و ادبی حافظ اشاره کرد و گفت: کتاب مکتب حافظ به عنوان یک اثر منحصر به فرد در ادبیات فارسی، نه تنها ابعاد مختلف شعر حافظ را مورد بررسی قرار داده، بلکه به نوعی تحولی در زمینه حافظ‌شناسی به وجود آورده است.

امامی با اشاره به سال‌ها تحقیق و مطالعه استاد مرتضوی در این حوزه، اظهار داشت: این کتاب به ما نشان می‌دهد که چگونه شعر حافظ می‌تواند به عنوان یک آینه برای شناخت جامعه و فرهنگ ایران در زمانه خود عمل کند. استاد مرتضوی با نگاهی عمیق و علمی سراغ شعر حافظ رفته و با تحلیل‌های جامع خود، ابعاد مختلف عرفان و تصوف را در آثار این شاعر بزرگ بازخوانی کرده است.

این حافظ‌پژوه به شرح ویژگی‌های ساختاری و محتوایی این اثر پرداخت و گفت: یکی از نکات قابل توجه در کتاب مکتب حافظ، این است که استاد مرتضوی با تسلطی شگرف بر زبان و ادبیات فارسی، توانسته است به تمامی جوانب شعر حافظ بپردازد. او با تحلیل دقیق واژه‌ها و تصاویر شعری، به ما کمک می‌کند تا درک بهتری از زیبایی‌های ادبی و معنایی شعر حافظ داشته باشیم. این کتاب، نه تنها مرجعیتی معتبر برای پژوهشگران و دانشجویان در این حوزه به شمار می‌آید، بلکه می‌تواند برای هر علاقه‌مندی به ادبیات فارسی نیز مفید و الهام‌بخش باشد.

عشق در شعر حافظ

پدیده‌ای اجتماعی-فرهنگی است

امامی در ادامه به نقش و تأثیر مکتب حافظ بر فهم فلسفه عشق و تصوف در ادبیات اشاره کرد و افزود: در این اثر، استاد مرتضوی با بررسی عمیق و مبسوط موضوعاتی چون عشق عابدانه و عشق عاشقانه، ما را با دنیای پیچیده و زیبایی حافظ آشنا می‌کند. او در فصل‌های مختلف کتاب به تجزیه و تحلیل مفاهیم عمیق و غنی در شعر حافظ می‌پردازد و به ما یادآوری می‌کند که عشق در آثار حافظ نه تنها یک احساس شخصی، بلکه یک پدیده اجتماعی و فرهنگی است که ابعاد مختلفی را در بر می‌گیرد.

مطهری در مقابل تفسیرهای مادی از حافظ ایستاد

حداد عادل به نقش شهید مطهری در دفاع از جنبه‌های معنوی حافظ در دهه ۵۰ اشاره کرد و گفت: شهید مطهری با شجاعت به تبیین تفکرات حافظ پرداخت و مقالاتی را در این زمینه منتشر کرد. او در مقابل تفسیرهای مادی از حافظ، به‌ویژه تفسیرهای احمد شاملو که در آن حافظ را منکر قیامت معرفی می‌کرد، ایستاد.

وی همچنین به گسترش حافظ‌شناسی بعد از انقلاب اسلامی اشاره کرد و افزود: پس از انقلاب، تصحیح‌های جدیدی از دیوان حافظ به چاپ رسید و اصطلاح «حافظ پژوهی» به طور جدی مطرح شد. اوج این جریان در کنگره بزرگداشت حافظ بود که حدوداً در سال ۱۳۶۷ برگزار و با استقبال گسترده‌ای از سوی علاقه‌مندان به ادبیات مواجه شد.

مکتب حافظ دست‌کمی از کتاب‌های تراز اول جهان ندارد

غلامعلی حداد عادل، در ادامه سخنرانی خود به بررسی شخصیت علمی و ادبی دکتر منوچهر مرتضوی پرداخت و گفت: وقتی صحبت از بزرگان ادب معاصر می‌شود، چند نام در ذهن ما خطور می‌کند که اینها عمدتاً بنیان‌گذاران دانشکده ادبیات دانشگاه تهران هستند. افرادی که آمدند ادبیات را نظم آموزشی دانشگاهی دادند، زیرا تا چند صد سال پیش، کسی ادبیات را به شیوه امروزی درس نمی‌داد. درواقع، این بزرگانی که نام بردم، ستون‌های اصلی دانشکده ادبیات بودند که در سال ۱۳۱۳ با تأسیس دانشگاه تهران پایه‌گذاری شد.

حداد عادل به اهمیت دانشکده ادبیات دانشگاه تبریز در پرورش ادبیات‌پژوهان اشاره کرد و گفت: بعد از واقعه پیشه‌وری، دانشکده ادبیات دانشگاه تبریز به یک نهاد نیرومند در ادبیات فارسی تبدیل شد و مرتضوی یکی از این بزرگان است که در آن زمان در تبریز فعالیت می‌کرد. آثار علمی او در زمینه حافظ پژوهی بسیار ارزشمند است و کسانی که با کتاب‌های

بیست و یکمین نشست «صد کتاب ماندگار قرن» به بررسی کتاب «مکتب حافظ» اثر منوچهر مرتضوی و تحلیل تأثیرات آن بر ادبیات و فرهنگ جامعه اختصاص یافت. در این نشست که با حضور غلامعلی حداد عادل، رئیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی و نصرا... امامی، پژوهشگر و حافظ‌پژوه در اندیشه‌گاه فرهنگی سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران برگزار شد، به تحلیل عمیق ابعاد فکری و فرهنگی آثار حافظ و تأثیرات او بر ادبیات دوران خود پرداخته شد.

حافظ‌شناسی در دوران معاصر به دو بخش تقسیم می‌شود

حداد عادل، رئیس فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی به سیر تحول حافظ‌شناسی در دوران معاصر پرداخت و آن را به دو دوره قبل و بعد از انقلاب اسلامی تقسیم کرد. وی گفت: من به عنوان کسی که بیش از ۷۰ سال حافظ خوانده‌ام، معتقدم که حافظ‌شناسی در دوران معاصر را می‌توان به دو بخش تقسیم کرد. قبل از انقلاب اسلامی، کارهای سودمندی در زمینه

تصحیح دیوان حافظ به شیوه انتقادی و دانشگاهی انجام شد. آثار مرحوم قزوینی و دکتر قاسم غنی به عنوان دو کار علمی و معتبر در این زمینه باقی مانده است. به‌ویژه قزوینی، با دقت بی‌نظیرش در تصحیح دیوان، شخصیت برجسته‌ای در این حوزه محسوب می‌شود.

رئیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی، ادامه داد: در آن دوران، فضای فکری تحت تأثیر مکاتب سرمایه‌داری و مارکسیسم قرار داشت و بیشتر کتاب‌ها و مقالات درباره حافظ، تحت تأثیر این فضا سازی بودند. به عنوان مثال، کتاب «حافظ تشریح» که توسط عبدالحسین هزیر، نخست‌وزیر وقت، در سال ۱۳۰۸ نوشته شده، نمادی از این تأثیرات است. این اثر، مخالفت‌های روشنفکری‌با دین و معنویت را به خوبی نشان می‌دهد.

مکتب حافظ، اثری جامع برای درک فرهنگ و ادبیات ایران است

کتاب مکتب حافظ به عنوان یک اثر جامع و مستند، نه تنها برای حافظ‌شناسان، بلکه برای هر کسی که به درک بهتر فرهنگ و ادبیات ایرانی علاقه‌مند است، ضروری می‌نماید. این اثر با بررسی و تحلیل دقیق و مستند، همچون چراغی در مسیر پژوهشگران و دانشجویان خواهد بود. این کتاب با ایجاد پل ارتباطی میان ادبیات و فلسفه، به ما کمک می‌کند تا دریابیم چگونه شعر حافظ می‌تواند به تفسیر و تعمیق فهم ما از زندگی و عشق در جهان امروز کمک کند.

این تحلیلگر ادبیات در ادامه به تفصیل بیشتری در مورد فصل‌های مختلف کتاب پرداخت و گفت: در فصل اول، مرتضوی به بررسی عشق عابدانه پرداخته و آن را به عنوان یک عشق الهی توصیف می‌کند که هدف آن نزدیکی به حقیقت وجود و شناخت خداوند است. در فصل‌های دوم و سوم به عشق عاشقانه و ابعاد انسانی آن می‌پردازد و نشان می‌دهد که چگونه این عشق می‌تواند به درک بهتر از عشق الهی منتهی شود. نصرا... امامی در پایان سخنان خود به این نکته اشاره کرد که